

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

6. Quis est actus humanus ac moralis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

CONCLUSIO III.

Quod sit ex ignorantia subsequenti, seu libere voluntaria est voluntarium in causa, non tamen proxime. Hæc est communis & patet prima pars quia causa ipsius est libera, ergo & illud est libere volitum in causa.

Secunda pars, etiam patet, quia quis proxime non potest determinate se supposita ignorantia ad velle aut non velle. Et hæc de Inuoluntario sufficiunt.

QVÆSTIO VI.

Quid est actus humanus & moralis & an dentur.

18. *Omissis variis acceptionibus huius vocis humanus quæ secundum etymologiam nominis dicitur ab homine iuxta quas multiplici sensu accipi potest actus humanus, explicabo ipsum in eo sensu, quo spectat ad propositum, & in eodem sensu explicabo actum morale, omissis similiter variis acceptionibus eius.*

CONCLUSIO. I.

Quid sit actus humanus, vt hic de eo agitur, est actus liber, & propterea ille, qui est liber, humanus dicitur, quia procedit ab homine modo quodam particulari, nempe libertate indifferenti, quo non procedunt, alia actiones nec nec ab ipso, nec ab alijs rebus. Hæc in re est communis & patet prima pars ex communi Authorum sensu qui solos liberos actus vocant humanos in hoc Tractatu, qui sane consensus sufficit pro probatione in re, in qua non potest esse alia quæstio, quam inutilis de nomine.

Probatur secunda pars quia debet esse aliqua ratio ob quam huiusmodi actiones liberæ vocantur humanæ potius quam alia actiones, etiam hominis quæ non vocantur humanæ, vt hic agitur de actibus humanis: sed alia ratio melior assignari nequit quam specificata in conclusione: ergo Probatur minor, quia si aliqua, maxime quia soli homini, præsertim inter creaturas corporeas, competeret eas producere, sed illa non potest esse ratio, quia operationes intellectuales & discursivæ soli homini inter tales creaturas conueniunt, & tamen non dicuntur sic humanæ: ergo.

Obijciens contra primam partem: satis probabile est bruta habere actus liberos & tamen nemo asserit eos habere actus humanos: ergo non bene describitur actus humanus esse ille qui est liber.

Respondeo in sententia communi, iuxta quam actus liberi dicuntur humani, Bruta non habere libertatem; unde iuxta illam sententiam negari deberet maior.

Respondeo secundo, supposito quod Bruta haberent libertatem, intelligi debere conclusionem non de quocunque actu libero, sed de eo qui & esset liber, præterea versatur circa obiectum propositum per rationem: hoc autem supposito distinguere debet consequens: esse liber quomodocunque, trahatur; esse liber & tendens in obiectum propositum per rationem; nego consequentiam. Propterea autem non addebatur illa particula in descriptione, quia ex suppositione sententiæ communis negatis libertatem Brutis, non erat necessaria vlllo modo, & admissa illa libertate, facile poterat intelligi.

Obijciens secundo, actus animæ separata & Angeli sunt liberi, & respicientes etiam obiectum propositum per rationem: sed non sunt humani: ergo non bene describitur actus humanus.

Probatur minor quia actus humanus, vt patet ex etymologia nominis dicitur ordinem ad hominem; actus autem Angeli etiam liberi, & tendentes in obiectum propositum per rationem, non dicuntur necessario ordinem ad hominem sic, quin possent esse, quamuis homo non esset possibilis: ergo non sunt humani.

Respondeo negando minorem, prout hic agimus de actibus humanis; & ad probationem.

Respondeo distinguendo maiorem: dicitur ordinem ad hominem quantum ad hoc, quod debeat esse actus qui procedit ab eo, cuius est, sicut actus liberi hominis ab ipso procedunt, quantum ad libertatem & sequelam rationis, con-

cedo; alium ordinem, nego maiorem & similiter distinguo minorem: actus Angeli non dicunt priorem ordinem, nego minorem; posteriorem, concedo minorem: & nego consequentiam.

Respondere posset secundo, supponendo quod actus humanus caperetur hic pro eo qui procederet ab homine, negando consequentiam; quia in descriptione supponebatur, quod facile intelligi poterat, actum humanum, qui describebatur, esse actum hominis & ponebatur expresse illud de quo dubitari poterat. Per quod etiam responderi posset aliter ad priorē obiectionem negando consequentiam; quia supponebatur, quod præterea esset actus hominis, qualis non esset actus Bruti quantumvis esset liber: quæ responsio est satis facilis.

CONCLUSIO II.

20. *Actus morales hominis sunt actus liberi eius, & dicuntur morales, vt hic agitur de moralitate, quia ex modo, quo procedunt ab homine, habeant conditionem ob quam existimari solent particulari aliqua ratione digni laude, aut vituperio, si cetera adessent ad hoc requisita, quam alij actus hominis non habent.* Hanc etiam in re puto communem, quamuis non soleat sic proponi.

Probatur autem prima pars; quia omnes actus liberi hominis solent vocari morales vt hic agitur de moralitate, & nulli alij actus ipsius sic vocantur: ergo illi actus ipsius sunt dicendi morales.

Probatur secunda pars, quia non potest assignari melior ratio, ob quam dici debeant morales potius quam alij actus, qui non vocantur morales, & quia hæc ratio sufficit.

Dixi autem: si cetera adessent ad hoc requisita: quia actus indifferens liber non existimatur dignus laude & vituperio, & tamen vocatur moralis, quia ex modo quo procedit à potentia, hoc est libero, habet tam bene rationem ob quam sic deberet existimari, quam alij actus; & tamen non existimatur talis, quia deest ipsi tendentia in bonum honestum aut malum inhonestum. Et per hoc patet obiectionem, quæ posset proponi contra conclusionem: nempe quod actus indifferens sit moralis & tamen non habeat rationem, ob quam existimetur dignus laude aut vituperio, nec præmio aut pœna.

Respondeo enim quod habeat illam rationem, quantum ad modum quo procedit à potentia; & quod propterea non sit dignus alterutro, quia desunt alia requisita, nempe tendentia in bonum aut malum, vt supra dixi.

Hinc habentur, quod quamuis realiter idem sit actus hominis esse moralem ac esse liberum, tamen sub alia & alia consideratione dicatur liber & dicatur moralis; nam liber dicitur, vt procedit à potentia potente ipsum ponere vel non ponere, positis omnibus per se prærequisitis ad ipsius positionem; dicitur vero moralis, vt dicitur ordinem vel formalem vel fundamentale ad existimationem illam laudis aut vituperii, seu ad ipsam laudem vel vituperium, quod perinde est quantum ad propositum.

CONCLUSIO III.

21. *Dantur actus humani & morales in sensu iam explicato. Hæc est extra controuersiam apud omnes tam bonos Philosophos quam Christianos & probatur, quia homines habent actus liberos: sed illi actus ex dictis sunt humani & morales in sensu explicato: ergo.*

Maior, in qua sola est difficultas, probata est abunde à me 3. p. Cursus mei & hic breuiter & sufficienter probatur tum experientia, quæ cuique constat se multos actus elicere, quos posset non elicere positis iisdem omnibus principiis & conditionibus præuiis, quæ ponuntur quando elicit actum; tum etiam quia alias non deberemus reprehendere eos, qui male faciunt tanquam facientes rem indignam sua natura, nec bene operantes moraliter laudare ac præmiare, tanquam qui fecerint rem sua natura dignam,

Dices:

Dices: contra hanc rationem, punimus bestias, quamvis putemus eas non agere libere, quando faciunt quod displicet: ergo ex eo, quod puniamus aut putemus aliquos dignos poenâ, non sequitur quod libere operentur.

Respondeo neminem rationabiliter punire bestiam ob aliquam actionem habitam ex eo, quod iudicet ipsam dignam poenâ ob illam actionem præcise, quasi ita agendo faceret aliquid indignum sua natura; sed punitur rationabiliter tantum, aut in ordine ad hoc, ut ipsamet castigatione permota absterneat deinceps à talibus actionibus, quæ malum aliquod aliis afferunt, aut ut, qui eius curâ habere deberet, inducatur ad habendam curâ eius ne talia committat deinceps; unde in forma.

Respondeo distinguendo antecedens: ex eo, quod putemus illas facere aliquid indignum sua natura, nego; alio modo, concedo; & similiter distinguo consequens; ex eo, quod putemus illos dignos poenâ, tanquam qui fecerunt aliquid indignum sua natura, cum possent id non facere, nego consequentiâ; alio modo concedo consequentiâ. Futuram examinationem huius difficultatis remitto ad locum citatum, ubi etiâ pro satisfactione curiosorum explicavi à quo formaliter habeat actus qui est liber, esse talis, & dico pro satisfactione curiosorum; quia quantum ad utilitatē aliâ omnē sufficeret cognoscere, quod omnes illi actus sunt liberi, qui procedunt à potentia, cum possent non procedere positis iisdem per se prærequisitis; à quocumque demum formaliter habeant illâ denominationem, siue à sua entitate absoluta, siue à denominatione aliquo sequente aut antecedente, siue à denominatione extrinseca desumpta à potentia quæ liberè eos producit.

An bruta habeant libertatem.

22 Quæri hic solet, an Bruta habeant libertatem; sed reuera parum hoc refert ad propositum; nam siue habeant aliquam, siue non, nullus vnquam somniavit, quod haberent libertatem sufficientem ad actum bonum aut malum; quia ad hanc requiritur cognitio boni honesti, quam nemo ipsis vnquam adscripsit, nec vllū iudicium habetur, ex quo illis talem cognitionem aut libertatem competere colligi possit.

De alia autem libertate, quantum ad prosecutionē aut fugam boni delectabilis, aut mali incommodi, de qua solum dubitari potest.

Respondeo breviter cum communiori sententia probabilis esse eam ipsis non competere, quia nec illius etiâ sufficiens aliquod iudicium habemus; omnes. n., quas in illis experimur, operationes, (ex quibus solis à posteriori colligi potest à nobis) sine illa haberi possent, & eodē modo quo nobis constat eas ab ipsis procedere: nam cum aliquando retinent se à prosecutione alicuius boni delectabilis, quod aliâs prosecutionē; aut cum amplectuntur illud, à quo alias fugiebant, id oriri posset absque libertate ex diuersa propositione obiecti, quod vno modo propositum posset necessario determinare ad prosecutionē & alio modo propositum vel non determinare ad vllū actum, vel determinare ad fugam.

DISPUTATIO III.

DE ACTIBVS MORALIBVS

BONIS.

SOLET actus moralis ut sic, de quo præcedenti disputatione, diuidi in actum bonum, malum ac indifferentem: cuius diuisionis sensus ac sufficientia non potest constare, nisi declarando, nō sit actus bonus, & quid malus, & an detur actus indifferens, hoc est, qui neque bonus sit, neque malus.

Itaque prius agendum de actu bono, qualem dari, & e talem esse quemcumque; actum virtutis omnes concedunt; sed nō adeo facile est explicare, quid sit, aut à quo habeat esse bonus formaliter, ut patet ex dictis in meo Commentario in secundum distinct. 40. num. 47. Vnde

huc transferre breuiter placet, quod sufficit ad vtrūque explicandum, omittis variis dicendi modis ibi fusc examinatis.

QVÆSTIO I.

Quid sit Actus bonus moraliter.

CONCLUSIO I.

2. **A**CTVS bonus moraliter est actus liber habens decentiam quandam ac pulchritudinem seu perfectionē, ob quam apparet quod sit dignum homine ipsum elicere. Probatur quia hæc ratio competit omni actui, qui de facto dicitur bonus moraliter, & non conuenit vlli actui, qui dicitur malus moraliter, aut indifferens; nec enim potest assignari vllus actus bonus, cui non competit; aut non bonus, cui competit: ergo est bona explicatio ipsius.

Quid est actus bonus moraliter.

Dices: non esse vllam rationem, ob quam actus, qui vocantur boni, ut sunt actus virtutum, dicantur habere huiusmodi decentiam potius, quā actus indifferēs, quo quis prosecutionē cibū dulcem ob merā delectabilitatem ipsius, quando non prohibetur eius prosecutione: ergo non bene describitur hoc modo actus bonus.

Respondeo primò, si verum esset antecedens, tunc non esse concedendum suppositum ipsius, nempe quod daretur actus indifferens ex natura rei, quamvis daretur ex opinione probabili.

Respondeo secundò, supponendo quod detur actus indifferens negando antecedens: nā imprimis à posteriori colligitur differentia aliqua ex eo, quod qui dicuntur boni existimentur communiter habere talem decentiam; actus vero, qui sunt indifferentes, non existimentur habere illam & ratio etiam forte à priori est, quod propter propensionem nostram ad bonum delectabile sensus, non videatur per se magni momenti aut decens particulariter hominem, quia homo est, illud appetere cum non sit bonum ipsius quoad partem rationalem, qua discernitur potissimum à bestiis.

CONCLUSIO II.

3. *Ut actus sit bonus formaliter, requiritur ut procedat ex cognitione, non tamen qua cognoscatur actus esse liber; nec qua cognoscatur reflexe, quod cognitio directa, qua proponitur obiectum actus seu honestas sit recta, nec consequenter qua cognoscatur bonitas formalis actus.*

Actus bonus debet procedere ex cognitione.

Probatur prima pars, quia ut sit bonus formaliter debet esse moralis, & ut sit moralis debet esse liber, & consequenter voluntarius; talis autem nequit esse absque cognitione, ut omnes fatentur.

Probatur secunda pars experientia communi, qua constat nos non aduertere, quando elicimus actus bonos aut malos, quod elicimus illos libere, & quia cognoscatur liber, gratis requireretur talis cognitio.

Non tamen quæ nos aut malos, quod elicimus illos libere, & quia cognoscatur liber, actus, nec quod cognoscatur ex qua procedit sit recta.

Per quod etiam patet tertia pars, quia si non debeat præcognosci libertas, non debet præcognosci bonitas formalis, quæ sine illo cognosci nequit.

CONCLUSIO III.

4. *Ut actus elicitus prosecutionis sit bonus formaliter, debet præcognosci, quod obiectum ipsius sit bonum bonitate obiectina honesta, hoc est bonitate aliqua quæ non est utilis præcise, nec delectabilis præcise, sed distincta ab illis; ut etiam actus fuga sit bonus debet cognosci inhonestas obiecti.*

Ut actus sit bonus debeat cognosci iustitiam sit bonum.

Hæc patet quoad primam partem, quia ut actus bonus habeatur, debet proponi aliqua bonitas inuitans ad ipsum elicendum, sed non sufficit bonitas utilis præcise; nec bonitas delectabilis, quia actus habens obiectum cum tali bonitate posset esse malus: ergo requiritur cognitio alterius bonitatis.

Ut actus sit bonus debet cognosci iustitiam sit bonum.

Probatur secunda pars, quia si non cognoscatur, non est ratio ob quam fuga ipsius sit bona bonitate honesta magis, quam cuiuscumque alterius obiecti fuga; certum autem est multas alias fugas non esse bonas formaliter, de qua loquimur.

dd 4 CON